

М. Ю. Дацюк,
завідувач сектору міжнародно-правових аспектів співробітництва
Управління євроатлантичної інтеграції Координаційного бюро
європейської та євроатлантичної інтеграції
Секретаріату Кабінету Міністрів України

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОСУВАННІ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті окреслено правові засади євроатлантичного курсу України; доведено, що вступ до НАТО є оптимальним інструментом гарантування національної безпеки держави; визначено шляхи співпраці державних органів, місцевої влади і громадських організацій у здійсненні системного інформування населення з питань євроатлантичної інтеграції.

Ключові слова: національна безпека, євроатлантична інтеграція, переваги співпраці Україна – НАТО.

М. Ю. Дацюк

РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОДВИЖЕНИИ УКРАИНЫ ПУТЕМ ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

В статье очерчены правовые основы евроатлантического курса Украины; доказано, что вступление в НАТО является оптимальным инструментом гарантирования национальной безопасности государства; определены пути сотрудничества государственных органов, местной власти и общественных организаций в осуществлении системного информирования населения по вопросам евроатлантической интеграции.

Ключевые слова: национальная безопасность, евроатлантическая интеграция, преимущества сотрудничества Украина – НАТО.

M. Y. Datsyuk

ROLE OF INFORMATIONAL-EDUCATIONAL ACTIVITIES IN ADVANCEMENT OF UKRAINE IN EURO-ATLANTIC INTEGRATION

The legal basis of Euro-Atlantic integration of Ukraine are outlined in article; it's proved, that the NATO membership is the optimum tool of assurance of national security of the state; the ways of cooperation of State bodies, local authorities and public organizations in the implementation of systematic public information on Euro-Atlantic integration are determined.

Key words: national security, Euro-Atlantic integration, advantages of Ukraine – NATO cooperation.

Постановка проблеми. З метою гарантування своєї безпеки та реалізації національних інтересів Україна з перших років незалежності обрала шлях євроатлантичної інтеграції. Але стверджувати, що переважна частина населення не підтримує вступ України до НАТО принаймні некоректно, адже більшість громадян нічого не знає або знає дуже мало про те, що собою являє Північноатлантичний альянс. Тож сьогодні першочерговим завданням держави і громадських організацій є допомога українському суспільству в отриманні об'єктивної інформації про НАТО, відхід від викривлених стереотипів періоду «холодної війни».

Метою статті є окреслення правових засад євроатлантичного курсу України; доведення того факту, що вступ нашої країни до НАТО є оптимальним інструментом гарантування національної безпеки держави; визначення шляхів співпраці державних органів, місцевої влади і громадських організацій у налагодженні системного інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції.

Основні результати дослідження. Євроатлантичний курс України наразі має достатнє правове підґрунтя.

Про це свідчать відповідні рішення, закріплені на законодавчому рівні, серед яких:

- Основні напрями зовнішньої політики (Постанова ВР від 02.07.93 № 3360).
- Стратегія України щодо НАТО (Рішення РНБО від 23.05.02).
- Основи національної безпеки (Закон від 19.06.03 № 964).
- Воєнна доктрина (Указ Президента від 21.04.05 № 702).
- Стратегія національної безпеки (Указ Президента від 12.02.07 № 105).
- Цьорічні Цільові плани в рамках Плану дій Україна – НАТО.
- Річна національна програма на 2009 рік з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору (Указ Президента від 07.08.09 № 600). Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2009 р. № 1135-р затверджено план заходів щодо виконання зазначеної Програми.
- Річна національна програма на 2010 рік з підготов-

ки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору (Указ Президента від 03.02.10 № 92).

Жодної згадки про нейтралітет чи позаблоковість нашої країни ані в Конституції, ані в Акті проголошення незалежності України, ані в іншому нормативно-правовому акті не міститься. Крім того, нейтральна або позаблокова держава не може в принципі мати на своїй території іноземні військові бази. Як відомо, згідно із міжнародними зобов'язаннями, до 2017 року на території України базуватиметься Чорноморський флот Російської Федерації.

Сьогодні саме членство в НАТО для багатьох держав євроатлантичного регіону є оптимальним інструментом гарантування власної безпеки. Якщо поглянути на 60-річну історію Північноатлантичного альянсу, який заснували 12 країн, то мусимо визнати, що до нього відтоді приєдналися ще 16 країн і жодна із нинішніх 28 держав – членів Організації не висловила бажання вийти з неї. Навпаки, навіть історично нейтральні держави «старої Європи» користуються перевагами системи колективної безпеки, що формується завдяки НАТО, та переглядають свою політику нейтралітету. Нещодавнє повернення Франції до військових структур Альянсу зайвий раз переконує в його актуальності для всього євроатлантичного регіону.

Основні переваги євроатлантичної інтеграції, тією чи іншою мірою, усім відомі. Це забезпечення верховенства права, прав та свобод людини, здійснення відповідних реформ згідно з демократичними стандартами, боротьба з корупцією, прозорість діяльності органів влади, дотримання принципів ринкової економіки і соціальної справедливості, підтримка малого та середнього бізнесу, покращення якості освіти, медицини тощо. Як бачимо, зазначені переваги здебільшого стосуються не військово-оборонної сфери, а соціально-економічних перетворень. Їх виконання потрібно не членам НАТО, а кожному з нас. Перелічені напрями визначені в Річних національних програмах на 2009 та 2010 роки з підготовки України до набуття членства в НАТО.

Очевидно, що перебування нашої країни поза процесами безпекової інтеграції на континенті, потрапляння у «сіру зону» несе відповідні загрози як для України, так і для загальноєвропейської системи безпеки. В Україні все більше розуміють, що основною метою євроатлантичної інтеграції є не забезпечення власне вступу до НАТО як такого, а передусім здійснення внутрішніх реформ у країні, які мають цілковиту підтримку абсолютної більшості громадян в усіх регіонах держави.

Членство України в Альянсі покращить економічну ситуацію у країні, оскільки надасть передусім гарантії стабільності для іноземних інвесторів, збільшить притік передових західних технологій, сприятиме створенню нових підприємств, що, своєю чергою, стимулюватиме утворення робочих місць.

Одним із найпоширеніших міфів, яким користуються противники євроатлантичної інтеграції, є те, що вступ до НАТО призведе до збільшення оборонних витрат у значних обсягах. Але це не відповідає дійсності. Насправді витрати на оборонну галузь на рівні не менш як 2% ВВП є не обов'язком, а рекомендацією державам – членам Альянсу. Крім того, досвід наших сусідніх країн – Польщі, Чехії, Угорщини – свідчить, що ці країни отримують значно більше коштів із спільних фондів НАТО,

ніж витрачають на сплату своїх щорічних внесків до бюджету Альянсу.

Натомість є беззаперечними переваги для військово-промислового комплексу України від залучення інвестицій, освоєння нових ринків озброєнь та збуту для підприємств ВПК. Результатом реформування Збройних Сил України відповідно до стандартів НАТО, зокрема скорочення особового складу (із 191 тис. до 143 тис.) і вирішення за сприяння Альянсу та держав-членів пов'язаних із цим соціальних проблем, має сприяти підвищенню ефективності, мобільності та боєздатності української армії.

Для України вигідним є співробітництво з НАТО в гуманітарній, науково-технічній та інших сферах. Наприклад, згідно з домовленостями із Держдепартаментом США та Агентством НАТО з питань технічного забезпечення і постачання (NAMSA), досягнутими 27 березня 2009 року, найближчим часом планується утилізація 6 тис. тонн боєприпасів.

Успішним прикладом співпраці між НАТО і державами-партнерами у сфері планування на випадок надзвичайних ситуацій є утворення Євроатлантичного центру координації реагування на катастрофи (1998 р.), який у разі виникнення надзвичайної ситуації в одній із держав поширює серед інших інформацію щодо нагальних потреб потерпілої країни. Україні, наприклад, допомога через згаданий Центр надавалася у зв'язку з повеннями річок Уда та Донець у Східній Україні, повеннями на Закарпатті в 1998-му та 2001 рр., аварією українського військового літака у 2002 р.

Наша країна посідає друге місце (після Російської Федерації) у переліку держав-партнерів зі співробітництва в рамках Наукової програми НАТО, яка передбачає фінансування дослідницьких проектів, утворення інститутів поглиблених досліджень, візити експертів, проведення семінарів тощо. Прикладом може слугувати спільний науковий проект, який впроваджується Міністерством освіти і науки України та Науковою програмою НАТО з розробки і створення унікального циклотрону на базі Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут».

Тут варто відзначити, що усвідомлення українським населенням переваг системи колективної безпеки на базі НАТО безпосередньо залежить від рівня його поінформованості. Основною метою інформаційних заходів з питань євроатлантичної інтеграції України, як уже зазначалося, є підвищення рівня поінформованості громадян для створення стабільної більшості прихильників курсу інтеграції України до НАТО, а також посилення інституційної спроможності місцевих органів влади з метою реалізації політики євроатлантичної інтеграції. І основною аудиторією таких заходів, на нашу думку, мають бути представники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які згодом самі зможуть давати громадськості об'єктивну інформацію щодо НАТО та євроатлантичного курсу України. Але в цьому процесі, безумовно, не обійтися без залучення представників громадянського суспільства, навчальних закладів та ЗМІ. Це особливо актуально в умовах обмеженого фінансування державних програм з євроатлантичної тематики. Відтак зростає роль провідних громадських організацій, таких як Громадська Ліга Україна – НАТО, Інститут трансформації суспільства, Атлантична Рада України, Фонд «Демократичні ініціативи», Інститут євроатлантичного співробітництва та ін.

Слід відзначити, що в роботі урядових структур сьогодні значна увага приділяється налагодженню системного інформування громадськості про Організацію Північноатлантичного договору: чим ця організація займається, яких принципів дотримується, які продукує ідеї, як трансформується тощо. Принагідно хочу коротко поінформувати про здобутки Координаційного бюро європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, як власне і всього Уряду, в інформаційній сфері. У 2009 році було проведено:

1) шість інформаційних семінарів з питань євроатлантичної інтеграції у Вінницькій, Донецькій, Івано-Франківській областях на базі обласних державних адміністрацій; у Полтавській області – на базі Полтавського університету споживчої кооперації; в Одеській – на базі Одеської юридичної академії; у Дніпропетровській – на базі Дніпропетровського регіонального інституту державного управління. Ініціаторами семінарів було Координаційне Бюро, яке діяло у співпраці з ОДА та за підтримки Центру інформації і документації НАТО, Посольства Словацької Республіки в Україні (як контактного посольства держав – членів НАТО в Україні), Фонду Фрідріха Науманна За свободу, Громадської Ліги Україна – НАТО;

2) два інформаційно-навчальних візити:

- працівників Секретаріату Кабінету Міністрів України до Штаб-квартири НАТО (за підтримки Центру інформації і документації НАТО та Відділу публічної дипломатії Міжнародного секретаріату НАТО);
- міських голів України до Штаб-квартири НАТО (за підтримки Посольства США в Україні);

3) інформаційні семінари в поєднанні з іншими заходами задля розширення цільової аудиторії, а саме: зустрічі послів іноземних держав в Україні та керівництва Координаційного Бюро зі студентами регіональних університетів; інтерв'ю послів іноземних держав в Україні й керівництва Координаційного Бюро на регіональному телебаченні, у пресі.

У 2010 році Координаційне бюро європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України планує працювати за такими трьома основними напрямками: продовження практики проведення інформаційних семінарів у регіонах; організація інформаційно-навчальних візитів до штаб-квартири НАТО та держав-членів; проведення дослідження щодо інституційної спроможності органів державної влади з виконання завдань Річної національної програми.

Реалізуючи перший напрям, тобто організовуючи та проводячи інформаційні семінари в регіонах, ми спираємося на підтримку місцевих органів влади та організацій-партнерів. Це особливо актуально в умовах фінансово-економічної кризи в країні.

Інформаційні візити до Брюсселя – дуже важливий напрям роботи, оскільки дає змогу отримати об'єктивну та більш повну інформацію про політику Альянсу «з перших рук». Це, серед іншого, унікальна можливість побачити зсередини, що таке НАТО, його структури, напрями діяльності тощо. Цільовою аудиторією таких візитів мають бути люди, які передусім впливають на громадську думку в регіонах та країні у цілому.

Висновки. Підбиваючи підсумки можна відзначити, що відмова від євроатлантичної інтеграції стане не просто відмовою від членства в Альянсі, а й відмовою від демократичної моделі розвитку країни, поліпшення життя громадян. Необхідно чітко усвідомлювати, що в НАТО чи ЄС вступають не Міноборони чи МЗС, Президент чи Кабінет Міністрів, а кожен громадянин нашої країни, думка якого буде вирішальною. Тому потрібно правильно формувати світогляд людей щодо євроатлантичної інтеграції України, разом шукати відповіді на існуючі нині виклики та загрози. А успішність інформаційної кампанії щодо НАТО залежатиме від ефективності спільних дій урядових структур із неурядовими організаціями, ЗМІ, представниками Альянсу.

Стаття надійшла до редакції 03 лютого 2010 р.

Створення центрів євроатлантичної інтеграції в регіонах України

Починаючи з 2000 року, Інститут трансформації суспільства (ІТС) здійснює комплексний аналіз питань євроатлантичної інтеграції України. Одним із результатів кропіткої діяльності ІТС стала розробка теоретичної моделі та практичного механізму створення і діяльності регіональних центрів євроатлантичної інтеграції (ЦЕАІ), що мають інформаційно-просвітницький характер діяльності та вертикально-горизонтальну будову. Модель, розроблена ІТС, спирається на досвід держав — членів НАТО останніх трьох хвиль розширення і не має аналогів у вітчизняній практиці. У 2006 році Інститут трансформації суспільства приступив до практичної реалізації проекту з формування центрів євроатлантичної інтеграції в регіонах України. Одним із перших розпочав роботу Навчально-науковий центр з європейської та євроатлантичної інтеграції України у Миколаєві (жовтень 2006 року). У 2008 році Інститут трансформації суспільства почав масове створення регіональних ЦЕАІ. Ця ідея була підтримана Міністерством закордонних справ України, Міністерством освіти та науки України, Національним центром з питань євроатлантичної інтеграції України, Центром документації та інформації НАТО в Україні, рядом посольств країн — членів НАТО.

Наразі за моделлю ІТС вже створені та діють 14 регіональних центрів євроатлантичної інтеграції: Вінницький, Волинський, Житомирський, Львівський, Миколаївський, Одеський, Полтавський, Рівненський, Сумський, Хмельницький, Черкаський, Чернігівський, Кам'янець-Подільський, Білоцерківський регіональні центри євроатлантичної інтеграції. У процесі формування знаходяться Кіровоградський, Тернопільський, Луганський, Херсонський ЦЕАІ. Відкриття центрів євроатлантичної інтеграції планується в усіх регіонах України.

Основною місією регіональних центрів євроатлантичної інтеграції в Україні є науково-методичне та методологічне сприяння підвищенню свідомої підтримки суспільством, насамперед регіональною громадськістю, вступу України до НАТО через просвітницьку діяльність та інформування громадян з питань євроатлантичної інтеграції в областях України та активне залучення до їх діяльності органів місцевого самоврядування, вищих навчальних і загальноосвітніх закладів, громадських організацій.

Повна інформація про Модель створення та діяльність центрів євроатлантичної інтеграції в регіонах України представлена на сайті www.uanato.info